

การศึกษาองค์ประกอบ และการส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย

ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA

A Study And Enhancement Of The Four Principles

Of Virtuous Existence Of Young Children

Through Raca Instructional Model

สุกัลยา สุเมอ *

E-mail: Ya_sukanlaya@hotmail.com

รศ. ดร.สิริมา ภิญโญนันตพงษ์**

รศ. ดร.บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์***

พระ รศ. ดร.ชาตรี เหมพนโร****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาองค์ประกอบ และส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็น นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุ 5-6 ปี โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 จำนวน 2,160 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 จำนวน 652 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย และชุดที่ 2 จำนวน 20 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เฉพาะผู้ที่มีคะแนนคุณลักษณะพรหมวิหารสี่ต่ำ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย และแบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่ ของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นรายด้านและโดยรวม เท่ากับ .93, .93, .93 .97 และ .98 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)(LISREL 8.72) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำทางเดียว (One Way Repeated ANOVA) และ LSD (Least Significant Difference)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1.พรหมวิหารสี่ ด้านเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และโดยรวมของเด็กปฐมวัยมีการแสดงออก

ได้ด้วยตนเองเป็นบางครั้งและต้องให้ผู้อื่นบอกเป็นบางครั้งทุกด้านและโดยรวม(M=3.29, 3.06, 3.22 2.99 และ 3.14 ตามลำดับ) และผลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ มีโมเดลการวัดประกอบด้วย

*นิสิตหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

***ข้าราชการบำนาญ

****อาจารย์คณะรัฐศาสตร์การทูต มหาวิทยาลัยแห่งกรุงเซนต์-ปีเตอร์สเบิร์ก

องค์ประกอบสี่ด้าน มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งอันดับ 1 และอันดับ 2 แสดงว่า แบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่สามารถวัดองค์ประกอบพรหมวิหารสี่คือด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขาได้

2.รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นทบทวนประสบการณ์ ขั้นปรับพฤติกรรม ขั้นร่วมมือแก้ปัญหา และขั้นประยุกต์ใช้ความรู้

3.ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA สามารถส่งเสริมพรหมวิหารสี่ให้เด็กปฐมวัยมีคุณลักษณะของพรหมวิหารสี่ ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$ โดยส่งผลต่อพรหมวิหารสี่ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา ด้านอุเบกขา ทุกด้าน และโดยรวมคิดเป็นร้อยละ 93, 95, 93, 93, และ 96 ตามลำดับ

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียนการสอน / พรหมวิหารสี่ / การศึกษาปฐมวัย

Abstract

The purpose of this research was to study the factors and promotion of Promwihansi (four sublime states of mind) of preschool children using RACA learning and teaching model. The population was 2,160 second year kindergarten students, 5-6 years of age, in schools under Chachoengsao-Office of Educational Service Area 2. The sample used in the study was divided into 2-sets. In the first set, 652 students were obtained by simple random sampling while 20 students of the second set were selected by purposive sampling from those who only had low score of Promwihansi attributes. The instruments were RACA learning and teaching model to promote Promwihansi of preschool children and an evaluation form for Promwihansi attributes of preschool children with the reliabilities, in individual areas and in general, of .93, .93, .93 .97 and .98 respectively. The data were analyzed by using confirmatory factor analysis (CFA) (LISREL 8.72), one way repeated ANOVA and least significant difference (LSD).

The results of research were as follows.

1. Regarding Promwihansi in the areas of Metta (loving-kindness), Karuna (compassion), Muthita (sympathetic joy), and Ubekkhā (equanimity), the preschool children could express them sometimes by themselves and sometimes by assistance from others ($M=3.29, 3.06, 3.22, 2.99$ and 3.14 respectively). From the confirmatory factor analysis of Promwihansi, the factor measurement model of 4 areas was appropriate with empirical data of both 1st and 2nd orders. This showed that the evaluation form for Promwihansi attributes could measure the factors of Promwihansi in the areas of Metta, Karuna, Muthita, and Ubekkhā.

2. RACA learning and teaching model to promote the Promwihansi of preschool children comprised 4 learning steps of experience review, behavior adjustment, problem-solving involvement, and knowledge application.

3. According to the use of RACA learning and teaching model, the model could promote preschool children the Promwihansi attributes with better changes in all areas with statistical difference at the level of $p < .01$. It affected Promwihansi in all areas of Metta, Karuna, Muthita, and Ubekkha and also in general with 93, 95, 93, 93, and 96 percents respectively.

Keywords : Instructional Model / Young Children / Promwihansi

บทนำ

ปัจจุบันสังคมมีความเจริญทางวัตถุก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วมาก ในขณะที่ความเจริญทางจิตใจกลับเสื่อมถอย จึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่คนจะมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้นขาด ความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน ขาดความจริงใจต่อกัน ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม มีแต่ความระแวงเคลงใจซึ่งกันและกัน เพราะมุ่งประโยชน์ตนเพียงอย่างเดียว หากปล่อยไว้เช่นนี้สังคมจะอยู่รอด และสงบสุขอย่างยั่งยืนได้ยาก(พเดิม ยี่สมบูรณ์. 2549: 1) ขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ นำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบซึ่งกัน และกัน และมุ่งหาผลประโยชน์เพื่อตนเองมากกว่าที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม การขาดสมดุลทั้งทางจิตใจ และทางวัตถุก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบจนนำมาสู่ปัญหาต่างๆตลอดจนปัญหาคุณธรรมจริยธรรม ทำให้เกิดปัญหาสำคัญประการหนึ่งก็คือ ความเสื่อมโทรมทางจิตใจของคนในชาติ อันสืบเนื่องมาจากคนส่วนหนึ่งได้เินห่างศาสนา มิได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนาจิตใจให้เจริญและสูงขึ้น (พระศรีปริยัติโมลี. 2543: 38 - 47) และในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนที่มีคุณค่าของสังคม ควรเริ่มพัฒนาดังแต่ในช่วงที่เป็นเด็กปฐมวัย การส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเช่นกัน

ควรเริ่มบ่มเพาะ ปลูกฝังตั้งแต่เด็กวัยนี้ เพราะเด็กวัยนี้สามารถที่จะพัฒนาระดับคุณธรรมจริยธรรม รู้คิด และเลียน แบบสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติในทางที่ดี (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์. 2549: 2) ดังที่ลอเรนส์ โคลเบร็อกกล่าวว่า เด็กปฐมวัย ซึ่งมีอยู่ในช่วง 2 ปี - 7 ปี เด็กจะอยู่ในขั้นหลบหลีกการถูกลงโทษ แต่เด็กในวัยนี้เริ่มมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ถ้าพ่อแม่ และครูสั่งสอนว่าสิ่งใดถูกต้องควรทำสิ่งใดไม่ถูกต้องไม่ควรทำ เด็กจะเลียนแบบในสิ่งที่ดีที่พ่อแม่ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างถูกต้องเหมาะสม นอกจากนั้นตามหลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการทางชีวปัญญาโดยเพียเจต์ (Piaget) บรูเนอร์ (Bruner) และออสซูเบล (Ausubel) นั้น ได้อธิบายเพิ่มเติมจากการพัฒนาพฤติกรรมว่าการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาโครงสร้างการรู้คิด (Cognitive Structure) และโครงสร้างการรู้คิดนี้ย่อมซับซ้อนขึ้นตามพัฒนาการของเด็ก ซึ่งถ้าผู้ใหญ่สั่งสอนหรือสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมให้เด็ก เด็กย่อมมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการรู้คิดด้านนี้เช่นกัน (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์. 2549: 1 - 2) และรวมถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของบันดูราที่มีความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบ (Bandura. 1963) เนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆตัวอยู่เสมอ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2548: 235 - 236)

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญ และช่วย แก้ ปัญหาทางสังคมได้คือ พรหมวิหารสี่ ซึ่งควรปลูกฝังให้มีตั้งแต่ปฐมวัย พระธรรมปิฎกกล่าวว่า พรหมวิหารสี่เป็นธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาความมีน้ำใจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนความมีมนุษยสัมพันธ์ด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากถ้าทุกคน มีเมตตา กรุณา มุทิตา โดยมีอุเบกขากำกับอยู่ก็จะมีน้ำใจช่วยเหลือส่งเสริมกันด้วยความสัมพันธ์ อันดี พร้อมทั้งดำรงรักษาความเป็นธรรมในสังคม และความเข้มแข็งรับผิดชอบในตัวตนไว้ได้ รวมทั้งดำรงรักษาสังคมเล็กในบ้าน สังคมสากลของมวลมนุษยชาติ ตลอดจนจนถึงการอภิบาลโลกด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2542: 34) พรหมวิหารสี่หมายถึง คุณธรรมประจำใจของ ผู้มีความดีที่ประเสริฐ ประกอบด้วย 4 ประการ คือ ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาที่แสดงออกทางความคิด หรือ ความรู้สึกตลอด จนทั้งทางกาย และวาจา ต่อบิดามารดา ผู้มีพระคุณ ญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท เพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อนร่วมงาน บุคคล อื่นและสัตว์ (มารศรี กลางประพันธ์. 2546: 48) นอกจากนี้ ท่านพระธรรมปิฎกได้กล่าวว่า คุณธรรมชุดพรหมวิหารสี่ เป็นท่าทีของจิตใจต่อเพื่อนมนุษย์ซึ่งแสดงออกต่อผู้อื่นเป็นธรรมที่เกี่ยวข้อง กับศึกษาและบริหารโดยตรง ผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมชุดนี้ ครูอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ต่อลูกศิษย์ก็ต้องมีคุณธรรมชุดนี้ พ่อแม่เลี้ยงดูลูกก็ต้องใช้คุณธรรมชุดนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2540: 14) และท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า หลักการประพฤติปฏิบัติของพรหมวิหารสี่นั้น จะต้องปฏิบัติให้ครบ 4 องค์ประกอบ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ให้มีดุลยภาพระหว่างด้านรู้สึกกับ ด้านรู้ คือ ด้านความรู้สึกนั้นมี 3 ตัวคือ เมตตา กรุณา และมุทิตา ส่วนด้านรู้มีอุเบกขา มาเป็นตัวเชื่อมไปสู่ปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2546: 51 - 52)

จากการศึกษาทบทวนผลงานวิจัยของการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมด้านพรหมวิหารสี่ ที่ครบทั้งด้านเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขานั้น พบว่ายังมีจำนวนน้อยมาก กล่าวคือ มีเพียง 2 เรื่องเท่านั้น และ ไม่พบงานวิจัยเรื่องใดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาองค์ ประกอบของพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยเลย ดังนั้น จึงควรมีการศึกษา ค้นคว้า และสร้างรูปแบบของการส่งเสริมพรหมวิหารสี่ในเด็กปฐมวัย เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ แล้ว ทำให้เชื่อว่า การปลูกฝังพรหมวิหารสี่สามารถปลูกฝังได้ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย และสามารถส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ด้านพรหมวิหารสี่ให้มีระดับที่สูงขึ้นไปได้ ด้วยการประยุกต์ใช้หลักการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ และหลักการสอนของพระพุทธเจ้า โดยบูรณาการกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา และทฤษฎีเชิงสังคมวัฒนธรรมของไวโกตสกี เป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นทบทวนประสบการณ์ (REVIEW : R) เป็นขั้นตอนที่จัดให้เด็กปฐมวัยได้แสดงความคิดเห็น และตอบคำถามจากกิจกรรมการใช้คำถามด้วยคำถามปลายเปิด และสถานการณ์จำลอง เพื่อทบทวนประสบการณ์เดิมและตรวจสอบความรู้ของเด็กเกี่ยวกับพรหมวิหารสี่ 2) ขั้นปรับพฤติกรรม (ADJUST : A) เป็นขั้นตอนที่กระตุ้นให้เด็กปฐมวัยได้เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดี และต้องการที่จะปฏิบัติตามจากกิจกรรมการเล่นทาน และแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลของการกระทำตามหลักพรหมวิหารสี่ 3) ขั้นร่วมมือแก้ปัญหา (COOPERATE : C) เป็นขั้นตอนที่让孩子ปฐมวัยมีการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติเป็นกลุ่ม โดยมีการเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันในทางบวก มีการช่วยเหลือ และยอมรับกันและกัน เพื่อความสำเร็จของกลุ่มในการแก้ปัญหาจากการเล่นเกมการ

ศึกษา และสถานการณ์จำลอง และ4) ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ (APPLY : A) เป็นขั้นตอนที่เด็กปฐมวัยสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้เป็นรายบุคคล และสามารถแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามหลักพรหมวิหารสี่ได้อย่างเหมาะสมกับวัย จากการทำกิจกรรมสร้างสรรค์

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ ของเด็กปฐมวัย ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ ของเด็กปฐมวัย
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ ของเด็กปฐมวัย

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยแบ่งเป็น 3ระยะ

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของพรหมวิหารสี่ ของเด็กปฐมวัย

1. ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมพรหมวิหารสี่ และจิตวิทยาพัฒนาการของเด็กปฐมวัย คือ ทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ ทฤษฎีการเรียนรู้คุณธรรมของโคลเบอร์ก ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดรา ทฤษฎีเชิงสังคมวัฒนธรรมของไวโกตสกี และหนังสือที่เกี่ยวข้องทางพุทธศาสนา และสัมภาษณ์นักการศึกษาปฐมวัย พระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญทางธรรม และครูปฐมวัย เกี่ยวกับคุณลักษณะพรหมวิหารสี่ ของเด็กปฐมวัย ในประเด็นความหมาย ความสำคัญของพรหมวิหารสี่ แนวทางในการส่งเสริมพรหมวิหารสี่ให้กับเด็กปฐมวัย และแนวทางในการประเมินผล และจัดสนทนากลุ่มย่อยครูปฐมวัย 7 ท่านเพื่อให้

ได้ข้อมูลคุณลักษณะพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย แล้วนำผลจากการสัมภาษณ์ และจัดสนทนากลุ่มย่อยมาวิเคราะห์คุณลักษณะพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหาร สี่ของเด็กปฐมวัย

2. นำแบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหาร สี่ของเด็กปฐมวัย ให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พิจารณา ตรวจสอบการใช้ภาษาและความสอดคล้องของรายการข้อความในแบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่ และนิยามปฏิบัติการในแต่ละด้านเป็นรายชื่อและทั้งฉบับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.85

3. นำแบบประเมินไปทดลองใช้ (Try out) กับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน แล้วนำคะแนนแบบประเมินมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างรายการข้อความกับผลรวมของคะแนนรายการอื่นๆ ที่เหลือ (Corrected Item-Total Correlation) แล้วคัดเลือกรายการข้อความที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป ได้รายการข้อความบ่งชี้ด้านความเมตตา จำนวน 15 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก .29 - .82 ด้านกรุณา จำนวน 15 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก .42 - .81 ด้านมูทิตา จำนวน 15 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก .33 - .86 และด้านอุเบกขา จำนวน 15 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก .63-.82 ตามลำดับ แล้วคำนวณค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย โดยใช้สูตร อัลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha) คำนวณแยกทีละด้าน คือด้านความเมตตา จำนวน 15 ข้อ ด้านกรุณา จำนวน 15 ข้อ ด้านมูทิตา จำนวน 15 ข้อ และด้านอุเบกขา จำนวน 15 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .93, .93, .93 และ .97 ตามลำดับ และคำนวณรวมทั้งหมด ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 ซึ่งมีค่าสูงสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

4. นำแบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่จำนวน 60 ข้อ ไปเก็บข้อมูลกับ กลุ่มตัวอย่างที่เป็น

เด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาล ปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 652 คน โดยขอความร่วมมือจาก ผู้ปกครองนักเรียน และคุณครูเป็นผู้สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ลงในแบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่ ของเด็กปฐมวัยและนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่ ของเด็กปฐมวัย ไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL 8.72) เพื่อยืนยันองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยว่ามีสื่อประกอบ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย

1. ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้ รูปแบบและหลักการเรียนการสอนจากตำราและเอกสารต่างๆ มาสร้างเป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย

2. ตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พิจารณา ตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องทั้งในด้านเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎีในการจัดการเรียน การสอน ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป จากนั้นผู้วิจัยนำรูปแบบไปแก้ไขปรับปรุงแบบตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

3. สร้างคู่มือประกอบการใช้รูปแบบ และแผนการจัดประสบการณ์ โดยศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารสี่ เป็น

8 หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ 5 วัน วันละ 45 นาที รวมเป็นเวลาในการจัดประสบการณ์ทั้งหมด 40 ครั้ง

4. นำคู่มือประกอบการใช้รูปแบบ และแผนการจัดประสบการณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ซึ่งเป็นครูผู้สอนในระดับปฐมวัยที่มีประสบการณ์สอนอย่างน้อย 5 ปี และสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทด้านการศึกษามัธยมศึกษา พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม โดยใช้เกณฑ์ความเห็นตรงกัน 3 ใน 5 ท่าน และแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

5. นำรูปแบบการเรียนการสอน และแผนการจัดประสบการณ์ที่สร้างไปทดลองนำร่องครั้งที่ 1 (Pilot Study) กับเด็กปฐมวัยที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 20 คนเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ เนื้อหา ลำดับขั้นตอนในการจัด การเรียนการสอน และระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และนำผลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบการเรียน การสอนครั้งที่ 1 มาปรับปรุงเพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยที่มีความเหมาะสมมากขึ้น

6. นำรูปแบบที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองนำร่องครั้งที่ 2 กับเด็กปฐมวัยที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 20 คนเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ เนื้อหา ลำดับขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอน และระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และนำผลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยครั้งที่ 2 มาปรับปรุง

เพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยที่มีความสมบูรณ์
ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย

1. ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 20 คน โดยกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง จะได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย โดยใช้แบบแผนการวิจัยที่ใช้แบบวิจัยผสมระหว่าง One group Pretest-Posttest Design (Fraenkel, R.J. 2000: 289) และ Basic Time Series Design (Fraenkel, R.J. 2000: 297) ในการประเมินพฤติกรรมก่อนการทดลองนั้น ผู้วิจัยไม่ได้ดำเนินการวัดซ้ำเนื่องจากการประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่เพื่อศึกษารูปแบบ เป็นการประเมินแล้วหนึ่งครั้ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงถือว่าคะแนนดังกล่าวเป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pretest) ในการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย นั้นผู้วิจัยได้จัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับ หลักธรรมคุณธรรมพรหมวิหารสี่ รูปแบบการสอน กระบวนการจัด การเรียนรู้ สื่อ และอุปกรณ์ เพื่อให้ครูปฐมวัยได้เข้าใจในรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย มากขึ้น โดยให้คำนึงถึงหลักของพัฒนาการเด็กปฐมวัย หลักการเรียนรู้ และหลักธรรมคุณธรรมพรหมวิหารสี่ และผู้วิจัยได้ ทดลองจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 45 นาที รวมทั้งสิ้น 40 ครั้ง แล้วทำการทดสอบระหว่างการทดลองหลังจากจัดกิจกรรมครบ 4 สัปดาห์แรก และ ทดสอบหลังการทดลองเมื่อจัดกิจกรรมครบ

ทั้ง 8 สัปดาห์ จากนั้นนำผลการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการดำเนินการทดลอง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบพรหมวิหารสี่ ของเด็กปฐมวัย

พรหมวิหารสี่ ด้านเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และโดยรวมของเด็กปฐมวัยมีการแสดงออกได้ด้วยตนเองเป็นบางครั้งและต้องให้ผู้อื่นบอกเป็นบางครั้งทุกด้านและโดยรวม ($M = 3.29, 3.06, 3.22, 2.99$ และ 3.14 ตามลำดับ) และผลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ มีโมเดลการวัดประกอบด้วยองค์ประกอบสี่ด้าน มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งอันดับ 1 และอันดับ 2 แสดงว่าแบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่สามารถวัดองค์ประกอบพรหมวิหารสี่คือด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขาได้

2. ผลการพัฒนาูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นทบทวนประสบการณ์ ขั้นปรับพฤติกรรม ขั้นร่วมมือแก้ปัญหา และขั้นประยุกต์ใช้ความรู้

3. ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย

ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA สามารถส่งเสริมพรหมวิหารสี่ให้เด็กปฐมวัยมีคุณลักษณะของพรหมวิหารสี่ ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$ โดยส่งผลต่อพรหมวิหารสี่ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา ด้านอุเบกขา ทุกด้าน และโดยรวมคิดเป็นร้อยละ 93, 95, 93, 93, และ 96 ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาองค์ประกอบ และการส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบ

การเรียนการสอนแบบ RACA สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 แบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย แบ่งเป็นสี่ตอน แต่ละตอนใช้ประเมินคุณลักษณะคุณธรรมพรหมวิหารสี่แต่ละด้านตามลำดับ คือ ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา และในแต่ละด้านประกอบด้วยตัวชี้วัดองค์ประกอบและสามรายการรวมทั้งหมดมี 12 รายการ ดังนี้ ด้านเมตตา สามรายการคือ ความรัก ความมีไมตรี และความมีน้ำใจ ด้านกรุณา สามรายการคือ ความเห็นอกเห็นใจ การให้ความช่วยเหลือ และการแบ่งปัน ด้านมุทิตา สามรายการคือการแสดงความชื่นชม การแสดงความยินดี และการแสดงความสุข และด้านอุเบกขา สามรายการคือ การวางเฉย การวางตนเป็นกลาง และความไม่ลำเอียง ซึ่งสามารถทำการประเมินคุณลักษณะคุณธรรมพรหมวิหารสี่ได้ ผลการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย พบว่าระดับองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ ของเด็กปฐมวัยเมื่อพิจารณาพรหมวิหารสี่โดยรวมเด็กปฐมวัยมีการแสดงออกได้ด้วยตนเองเป็นบางครั้งและต้องให้ผู้อื่นบอกเป็นบางครั้ง ($M = 3.14$, $SD = .89$) เมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ เด็กปฐมวัยมีการแสดงออกด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และ ด้านอุเบกขา ได้ด้วยตนเองเป็นบางครั้งและต้องให้ผู้อื่นบอกเป็นบางครั้งทุกด้าน ($M = 3.29, 3.06, 3.22$ และ 2.99 ; $SD = .87, .97, .91$ และ 1.04 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาแยกตามตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบพบว่า ตัวชี้วัดองค์ประกอบ ส่วนใหญ่ของด้านเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา เด็กปฐมวัยมีการแสดงได้ด้วยตนเองเป็นบางครั้งและต้องให้ผู้อื่นบอกเป็นบางครั้ง ยกเว้นการแสดง ความมีไมตรี เด็กปฐมวัยมีการ

แสดงได้ด้วยตนเองเกือบทุกครั้ง ($M = 3.47$, $SD = .88$) ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากข้อความบ่งชี้ของตัวดัชนีชี้วัด ความมีไมตรี มี 5 ข้อความบ่งชี้ คือ 1) เด็กแสดงความเป็นมิตรกับครูด้วยการพูดทักทายและยิ้มให้ครู 2) เด็กแสดงความเป็นมิตรกับเพื่อนด้วยการพูดทักทายและยิ้มให้เพื่อน 3) เด็กแสดงความเป็นมิตรกับครูด้วยการพูดอ้อและยิ้มให้ครู 4) เด็กแสดงความเป็นมิตรกับเพื่อนด้วยการพูดอ้อและยิ้มให้เพื่อน และ 5) เด็กแสดงความเป็นมิตรกับเพื่อนด้วยการพูดคำว่าขอโทษ ทุกครั้งที่ทำผิด เป็นพฤติกรรมที่เด็กได้รับการอบรมและประพฤติปฏิบัติกันเป็นประจำ จึงทำให้ระดับของตัวดัชนีชี้วัดความมีไมตรี อยู่ในระดับสูง

1.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับแรก และอันดับสอง

1.2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับแรกพบว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย ที่ประกอบด้วย ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา ได้ค่าไค-ก่าลังสอง (χ^2) เท่ากับ 83.18 มีค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 0.0 ที่ชั้นความเป็นอิสระ (df) เท่ากับ 36 ซึ่งมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีขนาด 652 ราย และไค-ก่าลังสอง (χ^2) มีค่าไว (sensitive) ต่อกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงพิจารณาค่าสถิติตัวอื่นๆ ประกอบ ได้แก่ ค่าไค-ก่าลังสองสัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 2.31 (ซึ่งมีค่าเป็นไปตามเกณฑ์คือน้อยกว่า 3) ค่ารากที่สองของความคลาดเคลื่อนก่าลังสองเฉลี่ย (RMR) เท่ากับ 0.02 ค่าคะแนนมาตรฐานของความคลาดเคลื่อนก่าลังสองเฉลี่ย (Standardized RMR) เท่ากับ 0.02 (ซึ่งมีค่าเป็นไปตามเกณฑ์คือน้อยกว่า 0.05) ค่าดัชนีความเหมาะสมพอดี (GFI : Goodness of Fit Index) เท่ากับ 0.98 และค่าดัชนีความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้ (AGFI: Adjusted Goodness of Fit Index) เท่ากับ 0.95 (ซึ่งมีค่าเป็นไปตามเกณฑ์คือ มีค่าสูงกว่าเกณฑ์

0.90) แสดงว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสี่ด้าน มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1.2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับสอง พบว่าผลการวิเคราะห์หลังการปรับ พบว่าโมเดลการวัดโครงสร้าง องค์ประกอบพรหมวิหารสี่ที่ประกอบด้วยสี่ประกอบ คือ ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา ได้ค่าสถิติความเหมาะสมพอดี (Goodness of Fit Statistics) ดังนี้ค่า = 66.03 มีค่าความความน่าจะเป็น p)) เท่ากับ 0.00 ที่ชั้นความเป็นอิสระ (df) เท่ากับ 34 ซึ่งมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เนื่องจาก ค่าไค-กำลังสองมีค่าไว (sensitive) ต่อกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ผู้วิจัยจึงพิจารณาค่าสถิติตัวอื่นๆ ประกอบได้แก่ค่าไค-กำลังสองสัมพัทธ์ (/df) เท่ากับ 1.94 ซึ่งมีค่าเป็นไปตามเกณฑ์คือน้อยกว่า 3.0 ค่ารากที่สองของความคลาดเคลื่อนกำลังสองเฉลี่ย (RMR) เท่ากับ 0.02 ค่าคะแนนมาตรฐานของความคลาดเคลื่อนกำลังสองเฉลี่ย (Standardized RMR) เท่ากับ 0.01 ซึ่งมีค่าเป็นไปตามเกณฑ์คือน้อยกว่า .05 ค่าดัชนีความเหมาะสมพอดี (GFI: Goodness of Fit Index) เท่ากับ 0.98 และค่าดัชนีความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้ (AGFI: Adjusted Goodness of Fit Index) เท่ากับ 0.96 ซึ่งมีค่าเป็นไปตามเกณฑ์คือมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ 0.90 จากค่าสถิติอื่นๆ ดังกล่าวจึงยอมรับสมมติฐานว่าตัวชี้วัด องค์ประกอบพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย ในแต่ละด้านที่เป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านนั้นๆ มีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย แสดงว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย สี่องค์ประกอบ ในแต่ละองค์ประกอบวัดได้ด้วยตัวชี้วัดองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากผลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ มีโมเดลการวัดประกอบด้วยองค์ประกอบสี่ด้าน

มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งอันดับ 1 และอันดับ 2 แสดงว่า แบบประเมินคุณลักษณะพรหมวิหารสี่สามารถวัดองค์ประกอบพรหมวิหารสี่ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขาได้

2. อภิปรายผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA พัฒนามาจากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิด หลักการ และทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ดังนั้นคือ หลักการสอนของพระพุทธเจ้า หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ หลักการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ เพียเจต์ ทฤษฎีพัฒนาการเชิงเหตุผลทางจริยธรรม ของโคลเบอร์ก ทฤษฎีพัฒนาการการเรียนรู้ของแบนดรา ทฤษฎีเชิงสังคมวัฒนธรรมของไวโกตสกี และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ เพียเจต์ ทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA ประกอบด้วย 4 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นทบทวนประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่จัดให้เด็กปฐมวัยได้แสดงความคิดเห็น และตอบคำถามจากกิจกรรมสนทนาปัญหา ถาม-ตอบ ด้วยคำถามปลายเปิด และสถานการณ์จำลอง เพื่อทบทวนประสบการณ์เดิมและตรวจสอบความรู้ของเด็กเกี่ยวกับพรหมวิหารสี่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์จะทรงพิจารณาถึงสติปัญญาของผู้ที่กำลังรับฟังว่ามีสติปัญญามากน้อยเพียงใด และพระองค์จะสอนธรรมะให้ตรงกับสติปัญญาของผู้ที่จะรับฟัง และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่กล่าวว่าจัดการเรียนรู้ในระดับปฐมวัยนั้นจะต้องจัดประสบการณ์ให้ตรงตามระดับพัฒนาการของเด็ก และควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ใช้คำถามปลายเปิดและสถานการณ์จำลอง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กมีความต้องการเรียน

รู้ ได้เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดไตร่ตรองและหาเหตุผลที่สมเหตุสมผลมาประกอบตอบคำถาม นอกจากนี้การใช้คำถามปลายเปิดยังสามารถทำให้ผู้สอนสามารถทราบถึงประสบการณ์และความรู้เดิมของเด็กเพื่อให้สามารถวางแผนและเชื่อมโยงไปสู่การจัดประสบการณ์และองค์ความรู้ใหม่ให้แก่เด็กได้อย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 2 ขั้นปรับพฤติกรรม เป็นขั้นตอนที่กระตุ้นให้เด็กปฐมวัยได้เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดี และต้องการที่จะปฏิบัติตามจากกิจกรรมการเล่น และแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลของการกระทำตามหลักพรหมวิหารสี่โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดรา เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกต และการเลียนแบบ นอกจากนี้แบนดรา (Bandura, 1986: 27) ได้เสนอ แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางการเรียนรู้ทางสังคมไว้ว่า การเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งกลายเป็นความเชื่อที่มีผลต่อการควบคุมพฤติกรรม และเมื่อเกิดมีเหตุการณ์เกิดขึ้นบุคคลก็จะมี ความคาดหวังล่วงหน้าเกี่ยวกับการเกิดของผลจากการกระทำนั้น ทำให้ตัดสินใจได้ว่าควรทำหรือไม่ควรทำ จากทฤษฎีนี้ทำให้เชื่อว่า การเรียนรู้โดยการสังเกตเป็นวิธีที่สำคัญต่อการได้มาซึ่งข้อมูล และทักษะต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกการตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง และเด็กจะมีพฤติกรรมหรือมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในลักษณะโดยเชื่อมโยงอยู่กับลักษณะของบุคคลที่เป็นตัวแบบที่ใกล้ชิดกับตัวเด็ก ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง และครู เป็นต้น ฉะนั้น การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีลักษณะนิสัยทางคุณธรรมที่ดีจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม โดยการจัดสภาพแวดล้อมหรือจัดประสบการณ์ที่ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในพฤติกรรมของตัวแบบและขั้นปรับพฤติกรรมนี้ ทำให้พบว่าเด็กต้องการที่จะเลียนแบบพฤติกรรมตามตัว

ต้นแบบที่เขาไว้ในนิทาน หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ได้รับการชมเชย และการยอมรับจากครูและเพื่อน ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นร่วมมือแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนที่ ให้เด็กปฐมวัยมีการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติเป็นกลุ่ม โดยมีการเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ กันในทางบวก มีการช่วยเหลือ และยอมรับกันและกัน เพื่อความสำเร็จของกลุ่มในการแก้ปัญหา จากการเล่นเกมการศึกษา และสถานการณ์จำลอง โดยสมาชิกแต่ละกลุ่มประกอบด้วย ผู้ที่มีความสามารถทางการเรียนรู้แตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้โดย จอห์นสัน และ จอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1994: 31 - 37) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ การพึ่งพาอาศัยกันทางบวก การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และ กระบวนการทำงานของกลุ่ม นอกจากนี้ นักเรียนที่ทำงานร่วมกันในกลุ่มมีแนวโน้มที่จะชอบ และเห็นคุณค่าของแต่ละคน และเห็นความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้อื่น มีความสัมพันธ์กันทางบวกระหว่างเพื่อน เกิดการเรียนรู้ในระดับสูง ตระหนักในคุณค่าของตนเอง เกิดการยอมรับความสามารถของตนเองในการแก้ปัญหา ครูผู้สอนจึงมีบทบาทในการเตรียมการสอนและเลือกเทคนิคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมและให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียน ทั้งด้านเนื้อหาวิชาและการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดแก่ผู้เรียนด้วย โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ให้มากที่สุด ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกิจกรรมการแก้ปัญหา

กันจากการเล่นเกมการศึกษา และสถานการณ์จำลอง เพราะกิจกรรมเกมการศึกษา และสถานการณ์จำลองสามารถส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก ในการวิเคราะห์ คิดหาเหตุผล การฝึกสังเกต การตัดสินใจ ร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งสามารถเล่นร่วมกันได้ และเป็นการแก้ปัญหาร่วมกันเป็นกระบวนการกลุ่มโดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน

ขั้นที่ 4 ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นขั้นตอนที่เด็กปฐมวัยสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้เป็นรายบุคคล และสามารถแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามหลักพรหมวิหารสี่ได้อย่างเหมาะสมกับวัย โดยผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งมีพื้นฐานจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (ทิสนา แวมมณี และคนอื่น ๆ 2544:13) อธิบายว่า เมื่อนุชนัยมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม นุชนัยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสามารถจัดระบบโครงสร้างทางปัญญา การจัดระบบ และการปรับตัวเป็นกระบวนการเดียวกัน และเกิดกระบวนการทำงานภายในโครงสร้างทางสติปัญญา 2 กระบวน การ คือ กระบวนการดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) และกระบวนการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) ซึ่งผลจากการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา จะก่อให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา และสอดคล้องกับทฤษฎีเชิงสังคมวัฒนธรรมของไวโกตสกี ที่กล่าวว่าพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กจะเพิ่มถึงขั้นสูงสุดได้ก็ต่อเมื่อรับการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่หรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก (เพ็ญจันทร์ เจริญประเสริฐ. 2542: 25) ซึ่งกระบวนการที่เด็กได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนที่มีความสามารถมากกว่าหรือจากผู้ใหญ่นี้ ไวโกตสกีเรียกว่า “Scaffolding” ซึ่งเป็นกระบวนการที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเด็กจะได้แสดง ออกถึงสิ่งที่คิด โดยการสนทนาพูดคุยกับเพื่อนหรือการตอบคำถามของครู และในขณะที่เด็กคน หนึ่งพูด เพื่อน ๆ ก็จะได้ฝึกทักษะการฟังไปพร้อม ๆ กัน

ด้วย (Smith. 2001: 17) การมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กและบุคคลอื่นๆ การมีส่วนร่วมกันในการแลกเปลี่ยนพูดจา กันอย่างมีความหมายด้วยบรรยากาศของความเป็น กัลยาณมิตร กิจกรรมทางความคิด การมีความสัมพันธ์ กันอย่างใกล้ชิด บุคคลที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางสังคม ของเด็ก รวมทั้งภาษาและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบ สำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนาสติปัญญาของเด็ก ใน ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกิจกรรมสร้างสรรค์ในการ ประยุกต์ใช้ความรู้ เพราะเป็นกิจกรรมที่สามารถสะท้อน ความรู้สึกนึกคิด ความคิดรวบยอด ประสบการณ์ และ มุขลิกภาพของเด็กจากชิ้นงานต่างๆได้ดี โดยชิ้นงาน แต่ละชิ้นนั้นทำให้ครู สามารถนำมาตรวจสอบ และ ประเมินการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ของเด็กแต่ละ บุคคลได้ว่ามีพัฒนาการทางคุณธรรมและจริยธรรมใน ขั้นใด

3.อธิบายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของ เด็กปฐมวัย

หลังจากได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA พบว่า พรหมวิหารสี่โดยรวม ก่อนได้รับการเรียน การสอนแบบ RACA มีการแสดงออก ไม่ได้เกือบทุกครั้ง ($M = 2.58, SD = .34$) ในระหว่าง การเรียนการสอน แบบ RACA มีการแสดงออกได้ด้วยตนเองเกือบทุกครั้ง ($M = 3.52, SD = .34$) และหลังได้รับการเรียน การสอนแบบ RACA มีการแสดงออกได้ด้วยตนเองทุกครั้ง ($M = 4.24, SD = .33$) และผลการศึกษาเปรียบเทียบ คุณลักษณะพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย ก่อน ระหว่าง และหลังได้รับการเรียนการสอนแบบ RACA พบว่าผล การศึกษาพบว่าคะแนน พรหมวิหารสี่ด้านเมตตา ด้าน กรุณา ด้านมุทิตา และอุเบกขา ทุกด้าน และพรหมวิหาร สี่โดยรวม ก่อน ระหว่างและหลังได้รับการเรียนการสอน แบบ RACA มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ $p < .01$ ($F = 258.61, 343.74, 266.91$,

241.97, 488.99 และ Sig. = .00 ทุกค่า) และการเรียนการสอนแบบ RACA ส่งผลต่อคะแนนพรหมวิหารสี่ด้าน เมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และอุเบกขา ทุกด้านและพรหมวิหารสี่โดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 93, 95, 93, 93, และ 96

จากผลดังกล่าวสามารถอภิปรายได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA มีความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA มีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนและมีความชัดเจน โดยให้คำนึงถึงหลักของพัฒนาการเด็กปฐมวัย หลักการเรียนรู้ และหลักธรรมคุณธรรมพรหมวิหารสี่

จากผลการวิจัยและเหตุผลดังกล่าวเป็นการยืนยัน และสนับสนุนว่าการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียน การสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย มีความเหมาะสมในการนำไปพัฒนาคุณธรรมพรหมวิหารสี่ในเด็กปฐมวัยได้

ข้อเสนอแนะการวิจัยเพื่อการประยุกต์ใช้

1. การส่งเสริมพรหมวิหารสี่ในเด็กปฐมวัย ควรส่งเสริมทั้งสี่องค์ประกอบ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของท่านพระธรรมปิฎก ว่า พรหมวิหารสี่ เป็นธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาความมีน้ำใจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนความมีมนุษยสัมพันธ์ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากถ้าทุกคนมีเมตตา

กรุณา มุทิตา โดยมีอุเบกขากำกับอยู่ ก็จะมีน้ำใจช่วยเหลือส่งเสริมกันด้วยความสัมพันธ์อันดี พร้อมทั้งดำรงรักษาความเป็นธรรมในสังคม และความเข้มแข็งรับผิดชอบในตัวตนไว้ได้ รวมทั้งดำรงรักษาสังคมเล็กในบ้าน สังคมสากลของ มวลมนุษยชาติ ตลอดจนถึงการอภิบาลโลกด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต. 2542: 34))

2. การนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ RACA เพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัย ไปใช้ ควรอบรมครูผู้สอน ให้เข้าใจถึงหลักธรรมพรหมวิหารสี่ และสามารถประพฤติปฏิบัติได้ตามหลักธรรมดังกล่าว เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็กนักเรียน พร้อมทั้งให้ครูผู้สอนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาจริยธรรม และฝึกทักษะการนำรูปแบบไปใช้ โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ทั้งด้านจริยธรรม และทักษะการใช้รูปแบบ ทั้งศึกษาทำความเข้าใจคู่มือ และวิธีใช้แผนประสบการณ์ ให้ชัดเจนก่อนนำไปใช้จริง

3. กิจกรรมที่ใช้ในการสอนเพื่อส่งเสริมพรหมวิหารสี่ของเด็กปฐมวัยที่เหมาะสม ควรเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และเป็นกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมให้เด็กได้มีการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ เป็นกลุ่ม โดยมีการเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันในทางบวก มีการช่วยเหลือ และยอมรับกันและกัน เพื่อความสำเร็จของกลุ่มในการแก้ปัญหาจากการร่วมกัน ทำกิจกรรม ซึ่งทำให้เด็กได้เรียนรู้ผลของการมีปฏิสัมพันธ์

เอกสารอ้างอิง

- ทิสนา แจมมณี; และคนอื่นๆ. (2544). *วิทยาการด้านการเกิด*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- พเดิม ยี่สมบุญ. (2549). *ผลการสอนวิธีทัศนศาสตร์ด้านจริยธรรม ที่มีต่อจริยธรรมด้านความเมตตากรุณา:กรณีศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดบุคคโล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม(จิตวิทยาพัฒนาการ)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- _____. (2542). *จากสุขในบ้านสู่ความเกษมสันต์ทั้งสังคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2546). *พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย*. กรุงเทพฯ: ชรรรมสภา.
- พระศรีปริยัติโมลี. (2543, เมษายน-มิถุนายน). "ศีลธรรมของเยาวชนเริ่มที่บ้าน". *เสปียงธรรม*: 38-47.
- เพ็ญจันทร์ เจียบประเสริฐ. (2542). *คณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย*. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- มารศรี กลางประพันธ์. (2546). *การพัฒนาพรหมวิหารสี่ ของนักศึกษาวิชาชีพครู สังกัดสถาบันราชภัฏตามแนวพุทธร่วมกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง*. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2549). *รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้วยวิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2548). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action : A social cognitivetheory*. Englewood Cliffs.NJ:Prentice - Hall.
- _____, A. (1963). *Principles of behavior modification*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Fraenkel, R.J. (2000). *How to Design and Evaluate Research in Evaluation (4th ed)*. Boston: McMawHill.
- Johnson, D.W.; & Johnson, R.T. (1994). *Learning Together and Alone : Cooperative, Competitive and Intentional Learning*. 4th ed. Englewood Cliffs. NJ: Prentice.
- Smith, S.S. (2001). *Early Childhood Mathematics*. 2nd ed. Allyn and Bacon: Boston.